

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

КАФЕДРА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Міжкультурна комунікація

Освітній рівень II (магістерського) рівня вищої освіти / III (освітньо-науковий) рівень
(назва рівня вищої освіти)

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки /
C Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 053 Психологія / C4 Психологія
(код й найменування спеціальності)

Освітня програма Клінічна психологія / Психологія забезпечення ментального здоров'я
/ Психологія

Розробник: Євгенія ЛЕВЧЕНЮК, канд. філософ. наук, доцент, доцент кафедри
соціальної психології

Робоча програма затверджена
на засіданні кафедр

клінічної психології та соціальної психології

протокол № 10 від 23 червня 2025 року

Завідувач кафедри
клінічної психології

(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО
(ім'я та прізвище)

Завідувач кафедри
соціальної психології

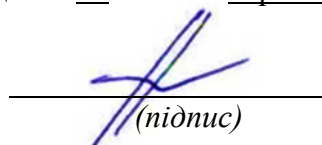

(підпис)

Дар'я ТРОФІМОВА
(ім'я та прізвище)

Розглянуто на засіданні Ради якості вищої освіти
протокол № 5 від 30 червня

2025 року

Голова РЯВО

(підпис)

Наталія ЗАВ'ЯЗКІНА
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Робоча програма освітнього компонента «*Міжкультурна комунікація*» розроблена на основі Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми освітньої компоненти, затвердженої Вченою Радою Київського інституту сучасної психології та психотерапії від 22 лютого 2024 року, протокол №7.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Статус освітнього компонента – вибірковий.

Обсяг освітнього компонента – 3.0 кредити ЄКТС.

Семестровий контроль – залік

Мета, завдання освітньої компоненти.

Метою освітнього компонента є: допомогти студентам оволодіти комплексом знань щодо складових змісту міжкультурної комунікації, сформувати «мультикультурну» особистість у полікультурному середовищі; навчити студентів коректному спілкуванню у міжкультурних контактах, самостійно аналізувати та уникати міжособистісних конфліктів в процесі спілкування в іншокультурному середовищі, правильно поводити себе з представниками інших культур.

Завданнями освітнього компонентає:

- надати студентам цілісну систему знань про основні концепції предмету та головні підходи до міжкультурної комунікації;
- проаналізувати зміни, які відбулися у характері розвитку МК за період її існування як навчальної дисципліни;
- ознайомити з методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних сферах суспільної життєдіяльності;
- сформувати мультикультурну особистість, яка здатна сприймати та поділяти культурні погляди, цінності, норми інших національних, етнічних спільнот;
- обирати поведінкові сценарії у прийнятті соціокультурного контексту комунікантів.

Результати навчання здобувачів за освітнім компонентом

1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
2. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

3. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

4. Вирішувати складні дослідницькі задачі з урахуванням міжкультурного контексту та використанням знань медіації та посередництва.

2. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Структура освітньої компоненти

№ теми	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит.	у тому числі			
				Лекції	Прак.	Прак. конт./ сем.	С.р.
1	Частина 1.	45	17	8	2	2	30
2	Частина 2.	45	9	8	4	2	34
Всього годин		90	26	16	6	4	64

Зміст освітньої компоненти

Частина 1.

Лекція 1. Міжкультурна комунікація як навчальна дисципліна. Історичні факти та обставини становлення МК. Етапи розвитку міжкультурної комунікації в США. Утвердження міжкультурної комунікації в Європі. Зародження та піднесення міжкультурної комунікації в Україні. Сутнісний зміст МК. Предмет і завдання міжкультурної комунікації. Основні теорії: Е. Холла, Г. Хофштеде, Р. Льюїса, С. Даля. Роль та значення міжкультурної комунікації в системі наукового знання.

Література:

1. Hall, E. T. The Silent Language. – New York: Anchor Books, 1959. – 217 p.
2. Hofstede, G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations. – 2 nd ed. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2001. – 596 p.
3. Lewis, R. D. When Cultures Collide: Leading Across Cultures. – 3rd ed. – Boston: Nicholas Brealey Publishing, 2014. – 640 p.
4. Dahl, S. Intercultural Research: The Current State of Knowledge. – Middlesex: Middlesex University Business School, 2004. – 48 p.
5. Гнатюк, О. М. Міжкультурна комунікація: навчальний посібник. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. – 320 с.

Лекція 2. Поняття «культура» та її роль у міжкультурній комунікації.

Основні підходи до визначення поняття «культура» у міжкультурній комунікації. Характерні особливості культури. Культурна картина світу. Культура і поведінка. Детермінанти поведінки в процесі комунікації. Роль емпатії та симпатії в міжкультурній комунікації. Значення культурних цінностей і норм в МК. Основні види культурних норм (звичаї, традиції, обряди).

Література:

1. Hall, E. T. Beyond Culture. – New York: Anchor Books, 1976. – 298 p.
2. Hofstede, G., Hofstede, G. J., Minkov, M. Cultures and Organizations: Software of the Mind. – 3rd ed. – New York: McGraw-Hill, 2010. – 561 p.

3. Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. *Communication Between Cultures*. – 8th ed. – Boston: Cengage Learning, 2015. – 432 p.

4. Lewis, R. D. *When Cultures Collide: Leading Across Cultures*. – 3rd ed. – Boston: Nicholas Brealey Publishing, 2014. – 640 p.

5. Бацевич, Ф. С. *Основи міжкультурної комунікації: навчальний посібник*. – Київ : Академія, 2004. – 344 с.

Лекція 3. Шляхи засвоєння культури: інкультурація та соціалізація.

Інкультурація та соціалізація як основні форми засвоєння культури. Відмінності у тлумаченні понять «інкультурація», «соціалізація». «Культураі-особистість»: суть напрямку. Поняття «базова структура особистості» і «модальна особистість». Фундаментальні етапи процесу інкультурації: дитинство, зрілість. Психологічні механізми інкультурації. Культурна трансмісія (вертикальна, горизонтальна, непряма). Імітація, ідентифікація, сором та провина як психологічні механізми інкультурації.

Література:

1. Herskovits, M. J. *Cultural Anthropology*. – New York: Knopf, 1955. – 564 p.

2. Benedict, R. *Patterns of Culture*. – Boston : Houghton Mifflin, 1934. – 291 p.

3. Kardiner, A. *The Individual and His Society: The Psychodynamics of Primitive Social Organization*. – New York: Columbia University Press, 1939. – 534 p.

4. Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., Sam, D. L. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. — 626 p.

5. Mead, M. *Coming of Age in Samoa*. – New York: William Morrow & Company, 1928. – 297 p.

Лекція 4. Проблема «чужості культур». Етноцентризм.

Протиставлення «своє-чуже» у взаємодії культур. Природа етноцентризму та його роль у міжкультурній комунікації. Модель засвоєння чужої культури М. Бенетта. Сучасна типологізація етноцентризму. Україноцентризм. Значення етноцентризму для процесу міжкультурної комунікації. Культурний релятивізм як альтернатива етноцентризму. Формування особистісної, культурної, етнічної, національної ідентичності.

Література:

1. Bennett, M. J. *Basic Concepts of Intercultural Communication: Paradigms, Principles, and Practices*. – Boston: Intercultural Press, 2013. – 368 p.

2. Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., Sam, D. L. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – 626 p.

3. Gudykunst, W. B., Kim, Y. Y. *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication*. – 4th ed. – New York: McGraw-Hill, 2003. – 423 p.

4. Tajfel, H., Turner, J. C. *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior // Psychology of Intergroup Relations*. – Chicago: Nelson-Hall, 1986. – P. 7–24.

5. Бацевич, Ф. С. *Основи міжкультурної комунікації: навчальний посібник*. – Київ : Академія, 2004. – 344 с.

Лекція 5. Процес акультурації в міжкультурній комунікації. Симптоматика «культурного шоку».

Акультурація як процес і результат взаємного впливу різних культур. Основні форми акультурації (асиміляція, сепарація, маргіналізація, інтеграція). Психологічний та соціокультурний аспекти адаптації. Стратегії індивіда: пристосування, реакції, відмови (Дж. Беррі). Стресогенний вплив чужої культури на людину. Симптоми культурного шоку. Механізми розвитку «культурного шоку». Модель кривої адаптації.

Література:

1. Berry, J. W. *Immigration, Acculturation, and Adaptation // Applied Psychology*. – 1997. – Vol. 46, No. 1. – P. 5–34.

2. Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., Sam, D. L. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – 626 p.
3. Oberg, K. *Culture Shock: Adjustment to New Cultural Environments // Practical Anthropology*. – 1960. – Vol. 7. – P. 177–182.
4. Ward, C., Bochner, S., Furnham, A. *The Psychology of Culture Shock*. – 2nd ed. – London: Routledge, 2001. — 362 p.
5. Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. *Communication Between Cultures*. – 8th ed. – Boston : Cengage Learning, 2015. – 432 p.

Лекція 6. Динаміка культури. Культурна глобалізація сучасного світу.

Динамічна природа культури. Основні джерела культурної динаміки (інновація, звернення до культурної спадщини, культурне запозичення, дифузія). Синтез як поєднання запозиченого і елементів власного надбання культури. Зміна культури в епоху глобалізації. Домінанти міжкультурної взаємодії: діалог культур, культурний плюралізм, толерантність. Відмінність у поняттях «толерантність» – «терпимість» – «інтолерантність».

Література:

1. Appadurai, A. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. – 229 p.
2. Hannerz, U. *Cultural Complexity: Studies in the Social Organization of Meaning*. – New York: Columbia University Press, 1992. – 347 p.
3. Tomlinson, J. *Globalization and Culture*. – Chicago: University of Chicago Press, 1999. – 238 p.
4. UNESCO. *Declaration of Principles on Tolerance*. – Paris: UNESCO, 1995. – 12 p.
5. Бацевич, Ф. С. *Основи міжкультурної комунікації: навчальний посібник*. – Київ: Академія, 2004. – 344 с.

Частина 2.

Лекція 7. Комунікативний аспект міжкультурної комунікації.

Співвідношення понять: спілкування та комунікація. Специфіка людського спілкування. Особливості міжособистісної комунікації. Моделі комунікаційних процесів: лінійна, трансакційна, інтерактивна. Роль та значення символів в процесі комунікації. Основні види комунікації (інформативна, афективно-оцінна, рекреативна, переконлива, ритуальна). Особистісні фактори комунікації. Обсценна лексика.

Література

1. Shannon, C. E., Weaver, W. *The Mathematical Theory of Communication*. – Urbana: University of Illinois Press, 1949. – 117 p.
2. Schramm, W. *The Process and Effects of Mass Communication*. – Urbana: University of Illinois Press, 1954. – 586 p.
3. Gudykunst, W. B., Kim, Y. Y. *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication*. – 4th ed. – New York: McGraw-Hill, 2003. – 423 p.
4. Бацевич, Ф. С. *Основи комунікативної лінгвістики*. – Київ: Академія, 2004. – 344 с.
5. Jakobson, R. *Linguistics and Poetics // Style in Language*. – Cambridge, MA: MIT Press, 1960. – P. 350 – 377.

Лекція 8. Вербальна комунікація у контексті міжкультурної взаємодії.

Природа вербальної комунікації. Мовна картина світу. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа. Форми мовної комунікації: монолог, діалог, полілог. Стили вербальної комунікації (прямий – непрямий, розгорнутий – згорнутий, особистісний – контекстуальний, інструментальний – афективний). Контексти мовленнєвої комунікації: денотація і коннотація, полісемія, синонімія, спостереження й оцінки. Особливості вербального спілкування представників різних культур.

Література:

1. Sapir, E. Language: An Introduction to the Study of Speech. – New York: Harcourt, Brace & World, 1921. – 258 p.
2. Whorf, B. L. Language, Thought, and Reality: Selected Writings. – Cambridge, MA: MIT Press, 1956. – 278 p.
3. Hall, E. T. Beyond Culture. – New York: Anchor Books, 1976. – 298 p.
4. Gudykunst, W. B., Kim, Y. Y. Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication. – 4th ed. – New York : McGraw-Hill, 2003. – 423 p.
5. Бацевич, Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – Київ: Академія, 2004. – 344 с.

Лекція 9. Специфічність невербальної комунікації в міжкультурній взаємодії.

Сутність «безмовної мови». Функціональний зміст невербаліки. Основні форми та засоби невербальної комунікації. Кінесика (жести, постави тіла, міміка, хода). Окулесика (очна поведінка, візуальний контакт, прямий погляд). Такесика (потискування рук, поцілунки, поплескування, обійми). Проксеміка (відстань між мовцями, просторове розташування комунікантів). Хронеміка (розрахунок часу). Монохромні та поліхромні моделі часу. Аускультация (свист, звуки оплесків, стук, тупання ногами, клацання). Ольфакція (мова запахів). Сміслове навантаження запахів та їх зчитування у комунікативному контексті. Гастика (частування, прийняття їжі, споживання напоїв). Особливість невербальних кодів комунікації у контексті різних культур.

Література:

1. Hall, E. T. The Silent Language. – New York: Anchor Books, 1959. – 217 p.
2. Birdwhistell, R. L. Kinesics and Context: Essays on Body Motion Communication. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1970. – 338 p.
3. Knapp, M. L., Hall, J. A., Horgan, T. G. Nonverbal Communication in Human Interaction. – 8th ed. – Boston: Cengage Learning, 2014. – 512 p.
4. Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. Communication Between Cultures. – 8th ed. – Boston: Cengage Learning, 2015. – 432 p.
5. Бацевич, Ф. С. Основи міжкультурної комунікації: навчальний посібник. – Київ: Академія, 2004. – 344 с.

Лекція 10. Когнітивні основи міжкультурної комунікації.

Особливості процесу сприйняття. Детермінуючі фактори сприйняття особи. Вплив культури на сприйняття (номіналістська та релятивістська позиції). Атракція в міжкультурних контактах людей. Зовнішні та внутрішні фактори атракції. Сутність, значення атрибуції в міжкультурній комунікації. Поняття «фундаментальної помилки атрибуції». Помилки атрибуції в міжкультурній комунікації: «мотиваційна», «ілюзорної кореляції», «помилкової згоди».

Література:

1. Heider, F. The Psychology of Interpersonal Relations. – New York: Wiley, 1958. – 322 p.
2. Ross, L. The Intuitive Psychologist and His Shortcomings: Distortions in the Attribution Process // Advances in Experimental Social Psychology. – 1977. – Vol. 10. – P. 173 – 220.
3. Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., Sam, D. L. Cross-Cultural Psychology: Research and Applications. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – 626 p.
4. Gudykunst, W. B., Kim, Y. Y. Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication. – 4th ed. – New York: McGraw-Hill, 2003. – 423 p.
5. Бацевич, Ф. С. Основи міжкультурної комунікації: навчальний посібник. – Київ: Академія, 2004. – 344 с.

Лекція 11. Феномен конфлікту. Конфліктність у міжкультурній комунікації.

Природа та зміст поняття «конфлікт». Причини виникнення конфліктів між комунікантами. Стили поведінки за конфліктних ситуацій. Відмінність у поняттях «конфлікт культур» і «культурний конфлікт». Стадії протікання і вирішення міжетнічних конфліктів. Типологія міжнаціональних, міжнародних конфліктів – способи їх врегулювання. Шляхи, прийоми, методи розв’язання конфліктів.

Література

1. Deutsch, M. The Resolution of Conflict: Constructive and Destructive Processes. – New Haven: Yale University Press, 1973. – 420 p.
2. Thomas, K. W., Kilmann, R. H. Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument. – Palo Alto: Consulting Psychologists Press, 1974. – 22 p.
3. Avruch, K. Culture and Conflict Resolution. – Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 1998. – 205 p.
4. Galtung, J. Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization. – London: Sage Publications, 1996. – 280 p.
5. Бацевич, Ф. С. Основи міжкультурної комунікації: навчальний посібник. – Київ: Академія, 2004. – 344 с.

Теми практичних (семінарських) занять освітньої компоненти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин практичних х	Кількість годин практичних контактних/семінарських х
1	Частина 1.		
	<p>Практичне заняття 1. Своєрідність міжкультурної комунікації як галузі наукового знання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міждисциплінарність МК та її сутність. 2. Об’єкт та предмет міжкультурної комунікації. 3. Основні категорії міжкультурної комунікації. <p><i>Література:</i> Бацевич Ф. С. Основи міжкультурної комунікації : навч. посіб. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. 200 с. Семенюк О. А., Паращук В. Ю. Міжкультурна комунікація : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 296 с. Фурман А. В. Психологія міжкультурної взаємодії : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2007. 304 с.</p>	2	
	<p>Практичне заняття 2. Протистояння «свого» і «чужого» в МК. Етноцентризм.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжкультурні відмінності: «свій» – «чужий». 2. Етноцентризм та культурний релятивізм. 3. Культурна, етнічна, національна ідентичність в МК. <p><i>Література:</i> Гюргадзе Г. В. Культурний релятивізм та його наслідки для національної самобутності народів. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2013. №3. С. 7–11. Гедеванішвілі М., Тцеретелі Г., Торошелідзе Т., Фохадзе І., Ломінашвілі Т. Міжкультурна компетенція та етноцентризм грузинської, азербайджанської та вірменської молоді, яка проживає в Грузії. Міжнародний журнал у галузі мультилінгвальної освіти. 2014. №4. С. 33–47. Гончар Б. В пошуках ідентичності етносу і нації. Освіта. №26-27, від 12-19 травня. 2014. С. 12–17. Колосок Т. С. Культурна ідентичність як сприйняття чужого. Науковий вісник Волинського національного університету</p>	2	

	ім. Лесі Українки. 2008. №12. С. 33–37. Конюх О. Етноцентризм як один із аспектів прояву самоставлення особистості. Проблеми сучасної психології. 2014. Вип. 23. С. 271–285. Нагорна Л. Національна ідентичність: український феномен в історичній ретроспективі. Розбудова держави. 1997. №7-8. С. 37–45.		
	<p>Практичне заняття 3. Культурна динаміка. Розвиток культури в умовах глобалізації.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерела і механізми культурної динаміки. 2. Природа культурної глобалізації та її наслідки. 3. Глобалізація культури. Космополітична ідентичність. <p><i>Література:</i> Воропаєва В. Проблема кризи ідентичності в умовах глобалізації та інформаційного суспільства. Вісник Національного авіаційного університету. Сер.: Філософія. Культурологія. 2012. №2. С. 35–40. Козуб О. О. Поняття космополітизму в загально-філософському контексті: http://www.nbu.gov.ua/.../F6_doc. Саракун Л. Космополітизм сьогодні: спроба концептуалізації. Вісник КНТЕУ. 2017. №2. С. 63–72. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / пер. с англ. І. Андрущенко, за наук. ред. М. Винницького. Київ: Вид. дім «КиєвоМогилянська академія», 2008. 109 с.</p>		2
2	Частина 2		
	<p>Практичне заняття 4. Особливість мовленнєвого спілкування у міжкультурній комунікації.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мовленнєве спілкування та його основні форми. 2. Культура мовленнєвого спілкування. Мовленнєвий етикет. 3. Віртуальне спілкування в Інтернет-середовищі. <p><i>Література:</i> Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація: підручник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 464 с. Ігумнова О.Б. Психологія ділового спілкування: лекції. URL: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0824&T=08&lng=1&st=0 Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2013. 292 с. Левицький А. Е., Борисенко Н. Д., Савчук І. І. Теорія міжкультурної комунікації: працюємо самостійно: навч. посіб. Київ: Логос, 2011. 127 с.</p>	2	
	<p>Практичне заняття 5. Своєрідність міжкультурних конфліктів. Конфліктогенність.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність конфлікту. Поняття «конфліктної ситуації». 2. Причини та етапи розвитку міжкультурного конфлікту. 3. Засоби вирішення міжкультурних конфліктів <p><i>Література:</i> Березовська Л. І. Психологія конфлікту: навч.-метод. посібник. Мукачево: МДУ, 2016. 201 с. Конфліктологія: навч. посіб. / за ред. В. М. Петюха, Л. В. Торгової. Київ: КНЕУ, 2003. 315 с. Мілютіна К.Л., Максимов М.В. Психологія міжкультурної комунікації: навч. посіб. Київ: Віпол, 2014. 256 с. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання / В. Я. Галаган, В. Ф. Орлов, О. М. Отич, О. О. Фурса. Київ: ДЕГУТ, 2008. 422 с</p>		2
3	Залік		
Разом		6	4

Самостійна робота освітньої компоненти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Частина 1.</p> <p><i>Завдання 1.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжкультурна комунікація - поняття, об'єкт та характер розвитку 2. Дайте сучасне визначення культури 3. Назвіть сучасні особливості процесу соціалізації 4. Які основні функції виконує етноцентризм? 5. Надайте визначення акультурації та назвіть основні форми її розвитку <p><i>Література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hall, E. T. The Silent Language. – New York: Anchor Books, 1959. – 217 p. 2. Hofstede, G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations. – 2 nd ed. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2001. – 596 p. 3. Lewis, R. D. When Cultures Collide: Leading Across Cultures. – 3rd ed. – Boston: Nicholas Brealey Publishing, 2014. – 640 p. 4. Dahl, S. Intercultural Research: The Current State of Knowledge. – Middlesex: Middlesex University Business School, 2004. – 48 p. 5. Гнатюк, О. М. Міжкультурна комунікація: навчальний посібник. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. – 320 с. <p><i>Завдання 2.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які основні функції виконує міжкультурна комунікація на індивідуальному та глобальному рівнях розгортання? 2. Культура є станом чи процесом? Аргументуйте свою відповідь 3. Розкрийте співвідношення соціалізації та інкультурації 4. Як долається проблема "чужості" культур на сучасному етапі цивілізаційного поступу? 5. "Культурний шок" - поняття, етапи розвитку та наслідки для людини і суспільства. <p><i>Література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Berry, J. W. Immigration, Acculturation, and Adaptation // Applied Psychology. – 1997. – Vol. 46, No. 1. – P. 5–34. 2. Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., Sam, D. L. Cross-Cultural Psychology: Research and Applications. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – 626 p. 3. Oberg, K. Culture Shock: Adjustment to New Cultural Environments // Practical Anthropology. – 1960. – Vol. 7. – P. 177–182. 4. Ward, C., Bochner, S., Furnham, A. The Psychology of Culture Shock. – 2nd ed. – London: Routledge, 2001. — 362 p. 5. Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. Communication Between Cultures. – 8th ed. – Boston : Cengage Learning, 2015. – 432 p. 	30
2	<p>Частина 2.</p> <p><i>Завдання 1</i></p> <p>Міжкультурна комунікація у міжнародному аспекті (Арабська, Азійська, Американська моделі спілкування у європейських країнах).</p> <p><i>Література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hall, E. T. The Silent Language. – New York: Anchor Books, 1959. – 217 p. 	34

	<p>2. Hofstede, G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations. – 2 nd ed. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2001. – 596 p.</p> <p>3. Lewis, R. D. When Cultures Collide: Leading Across Cultures. – 3rd ed. – Boston: Nicholas Brealey Publishing, 2014. – 640 p.</p> <p>4. Dahl, S. Intercultural Research: The Current State of Knowledge. – Middlesex: Middlesex University Business School, 2004. – 48 p.</p>	
Разом		64

3. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби та обладнання: екранні (електронні презентації), комп'ютерні (комп'ютери, планшети, освітні платформи, електронні бібліотеки).

Програмне забезпечення: системне ПЗ (операційні системи, драйвери, програми статистичної обробки даних SPSS, Jamovi), освітні платформи (LMS) для дистанційного навчання, керування курсами (Moodle, Zoom, Google тощо).

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (16 год.) та практичних (6 год.)/практичних контактних занять (4 год.), організації самостійної роботи студентів (64 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: вербальні (лекція у записі), наочні (ілюстрація, демонстрація, приклад), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань, індивідуально-практичних робіт), а також інтерактивні техніки та методики.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання освітнього компонентає:

Методи поточного контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять у формі виконання практичних завдань, розв'язання кейсів, активної участі в обговореннях, в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- *контрольна робота* (відкриті запитання з визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами);

Методи підсумкового контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання наприкінці семестру, відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

- *самостійна робота* (оцінюється під час поточного контролю теми),
- *виконання умов академічної дисципліни* (оцінюється під час поточного контролю теми),
- *групова навчально-дослідна робота – доповідь* (оцінюється під час заліку).

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю:

Контрольна робота 1. Максимальна оцінка за виконання контрольної роботи становить 30 балів. Завдання включає п'ять обов'язкових питань, кожне з яких оцінюється за такими критеріями:

«відмінно» - 6 балів: надано повну, точну та добре аргументовану відповідь на поставлене питання. Продемонстровано глибоке розуміння матеріалу та вміння його аналізувати.

«добре» - 3 бали: відповідь є правильною по суті, але містить незначні неточності, є неповною або недостатньо аргументованою.

«незадовільно» - 0 балів: відповідь відсутня, є невірною або не відповідає суті завдання.

Підсумкова оцінка формується шляхом додавання балів, отриманих за кожне питання обраного варіанту. Для отримання максимального балу необхідно надати розгорнуті відповіді на всі п'ять запитань відповідно до вказаних критеріїв.

Контрольна робота 2. Максимальна оцінка за виконання контрольної роботи становить 30 балів. Завдання включає п'ять обов'язкових запитань, кожне з яких оцінюється за такими критеріями:

«відмінно» - 6 балів: надано повну, точну та добре аргументовану відповідь на поставлене питання. Продемонстровано глибоке розуміння матеріалу та вміння його аналізувати.

«добре» - 3 бали: відповідь є правильною по суті, але містить незначні неточності, є неповною або недостатньо аргументованою.

«незадовільно» - 0 балів: відповідь відсутня, є невірною або не відповідає суті завдання.

Підсумкова оцінка формується шляхом додавання балів, отриманих за кожне із п'яти запитань. Для отримання максимального балу необхідно надати розгорнуті відповіді на всі п'ять запитань.

Індивідуальна самостійна робота. Здобувач має можливість самостійно обрати будь-яку країну і враховуючи теоретичні знання з навчального курсу детально розглянути, проаналізувати її, зазначити, яку практичну роль відіграє

міжкультурна комунікація в ній як на міжособистісному рівні, так і в бізнес сфері. Це можуть бути як європейські, скандинавські країни, так і Арабська, Азійська, Американська моделі. Знати стилі, контексти вербальної комунікації, які є дієвими для тієї чи іншої держави; зважати на культуру мовленнєвого етикету, норми та правила комунікативної поведінки. Звертати увагу на основні форми та способи невербальної комунікації: кінесику, такесику, сенсорику, проксемику, хронеміку і т. п. у професійному міжкультурному спілкуванні. Зазначати, яку роль відіграють культурно-специфічні особливості паралінгвальної комунікації в міжнародному бізнесі.

Робота не повинна мати описовий, декларативний характер загального плану. Максимально робота оцінюється, якщо вона носить самостійний характер, логіку викладу матеріалу, в повній мірі розкриває сутність міжкультурної комунікації, що досліджується; специфіку культури спілкування у вибраній країні; містить власну аналітику та узагальнення. Робота має науковий характер. Мінімально робота оцінюється, якщо доповідь не змістовна, відсутня структура викладу матеріалу; не в повній мірі відображена специфіка міжкультурної комунікації, що обрана здобувачем; чітко не окреслена ділова комунікативна культура країни; відсутнє власне бачення перспективності крос-культурних стосунків.

Максимальна сума балів – 20 балів.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи: 20 – 15 балів – послідовно, повно і ґрунтовно розкрито зміст обраної теми; здійснено творчий, самостійний аналіз і виклад проблемних питань; використовувались як спеціальнонаукові, так і загальнонаукові методи дослідження; здійснено аналіз літератури. 14-10 балів – продемонстровано обізнаність автора з загальнонауковою методологією, містить аналітику і узагальнення, має посилання, містить дискусійні визначення понять і категорій; 9-5 балів – робота має описовий характер, містить поняття і категорії без визначень, містить не розв’язані завдання, має не диференційований текст; 4-1 бали – повною мірою не розкрито тему, не розв’язані завдання дослідження, текст не диференційований і не структурований.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Поточне оцінювання		
Контрольна робота 1	10	30
Контрольна робота 2	20	30
Індивідуальна самостійна робота	20	20
		80
Підсумкове оцінювання з формою контролю залік		
Залік		20
Сума балів		100

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю Шкала оцінювання: національна та ECTS

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна шкала оцінювання.

Сума балів	Оцінка ECTS	Національна оцінка	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
74-81	C	Добре (в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	Задовільно (задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	Незадовільно (із можливістю повторного складання)	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (із обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	

6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття міжкультурної комунікації. Основні підходи до визначення міжкультурної комунікації.
2. Історичні фактори і обставини виникнення міжкультурної комунікації.
3. Етапи розвитку міжкультурної комунікації в США.
4. Утвердження міжкультурної комунікації у Європі.
5. Міждисциплінарний характер «Міжкультурної комунікації».
6. Засадничі категорії міжкультурної комунікації.
7. Теорії міжкультурної комунікації та їх сутнісний зміст.
8. Поняття культури в міжкультурній комунікації.
9. Місце культурних цінностей у міжкультурних контактах.
10. Норми культури та їх роль у міжкультурному спілкуванні й комунікації.
11. Поняття «свій» та «чужий» у міжкультурній комунікації.
12. Сутність етноцентризму. Основні види етноцентризму.
13. Етноцентризм і культурний релятивізм у сприйнятті культури.
14. Поняття ідентичності. Особистісна, культурна, етнічна національна ідентичність.
15. Інкультурація та соціалізація як форми засвоєння культури.
16. Психологічні механізми інкультурації (імітація, ідентифікація, сором та провина).
17. Акультурація в міжкультурній комунікації. Основні форми акультурації.
18. Механізми розвитку культурного шоку. Модель кривої адаптації.
19. Культурна динаміка та основні її форми.
20. Міжкультурна взаємодія в умовах глобалізації.
21. Космополітична особистість у глобалізаційному процесі.
22. Толерантність у міжкультурній комунікації та її специфіка.
23. Діалог як результат і засіб міжкультурної комунікації.
24. Культурний плюралізм як принцип міжкультурної взаємодії.
25. Понятійна різниця між «спілкуванням» та «комунікацією».

26. Формальне і неформальне спілкування.
27. Комунікативна, інтерактивна, перцептивна сторони спілкування.
28. Міжкультурна комунікація як спілкування.
29. Психологічні та соціальні компоненти комунікативного акту.
30. Основні аспекти комунікації як форми діяльності.
31. Міжособистісна комунікація у контексті МК.
32. Моделі міжособистісної комунікації.
33. Рівні міжособистісної комунікації (соціально-рольовий, діловий, інтимно-особистий).
34. Гендерні аспекти мовної комунікації.
35. Загальна характеристика вербальної комунікації.
36. Роль та значення мови в міжкультурній комунікації.
37. Специфічність форм і стилів вербальної комунікації.
38. Контексти вербальної комунікації та їх основний зміст.
39. Мовленнєвий етикет у міжкультурній комунікації.
40. Мовна специфіка віртуальної комунікації ХХІ ст.
41. Загальна характеристика невербальної комунікації.
42. Кінетичні засоби невербального спілкування.
43. Тактильна поведінка: професійна, ритуальна, дружня, любовна.
44. Ольфакторна культура у міжкультурному спілкуванні.
45. Візуальний контакт у процесі комунікації.
46. Проксеміка як дистанція спілкування.
47. Час у невербальному комунікаційному процесі.
48. Гастрономічний етикет у міжкультурній комунікації.
49. Аудіальна поведінка людини в комунікативному процесі.
50. Культурно-специфічні особливості паравербальних засобів комунікації.
51. Процес сприйняття та його визначальні фактори.
52. Поняття «атракції» та близьких стосунків.
53. Афіліація як потреба в соціальному контакті.
54. Мотиви афіліації та їх значення.
55. Процес атрибуції. Основні характеристики.
56. Міжкультурний конфлікт як соціальний феномен.
57. Динаміка розгортання міжкультурного конфлікту.
58. Урегулювання та вирішення міжкультурних конфліктів. 7
59. Значення стереотипів та упереджень у міжкультурній комунікації.
60. Етностереотипи в анекдотах.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Андрійченко Ю. В. Гендерний стереотип: особливості формування і функціонування в іспанській мові. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2015. Вип. 27. С. 14–21.
2. Захарчук Н. Філософсько-соціологічний аспект категорії «толерантність» та її роль у міжкультурній комунікації. Вісник НТУ «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2012. № 3. С. 23–28.
3. Кириченко Т. С. Гендерні особливості явища перебивання в процесі спілкування. Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія • Педагогіка • Психологія. 2015. № 14. Випуск 31. С. 156–158.
4. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
5. Корнева Л. М. Гендерний аспект комунікації. Філологічні науки. 2013. № 13. С. 106–113.

6. Корнева Л. М., Сологуб Л. О. Особливості дитячого анекдоту як жанру фольклору. Наукові праці. Філологія. Літературознавство. Том. 239. № 227. 2014. С. 27–58.
7. Корнева Л. М. Про деякі типологічні риси українського анекдоту. Філологічні науки. 2009. № 1. С. 55–61.
8. Конфліктологія / Гребеньков Г. В., Ковальова І. І., Красноносів Ю. М. та ін; за ред. Г. В. Гребенькова. Львів: «Магнолія 2006», 2011. 229 с.
9. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: «Довіра», 2007. 205 с.
10. Косенко А. В. Роль міжособистісної атракції у спілкуванні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер: Філологія. 2016. № 24. Том. 2. С. 165–167.
11. Кузенко Г. М. Парадигма гендерних стереотипів у мовній картині світу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2014. № 8. Том. 2. С. 243–245.
12. Леонова І. М. Теоретичний аналіз проблеми соціально-психологічної адаптації вимушених переселенців в Україні. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015. № 4 (29). С. 94–100. 97
13. Малахов В. А. «Час націй»: проблеми виховання толерантності. Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Науковий вісник № 10. Серія: Філософія. 2000. Вип. 4. С. 14–15.
14. Махній М. М. Етнопсихологія і міжкультурна комунікація. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2015. 256 с.
15. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
29. Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризики. Політичний менеджмент. 2007. № 2 (23). С. 47–54. 98
16. Близнюк Т. П. Крос-культурні особливості комунікацій в Україні. Економіка розвитку. 2011. № 1 (57). С. 72–74.
17. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Київ: НАНУ. Ін-тут політичних і етнопольціональних досліджень, 2002. 272 с.
18. Подлевська Н. Культура спілкування в мережі Інтернет. Українська мова і література. 2011. № 2. С. 13–17.
19. Руденко В. Особливості віртуальної комунікації (мовний аспект). Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. 2016. Вип. 14-15. С. 298–302.
20. Сарақун Л. Космополітична / національна ідентичність у контексті глобалізованої сучасності. Університетська кафедра. Вісник КНЕУ. 2016. № 5. С. 149–156.
21. Сарақун Л. Взаємовплив міграції і космополітизації у добу глобалізації. Університетська кафедра. Вісник КНЕУ. 2017. № 6. С. 42–52.
22. Слющинський Б. В. Міжетнічна культурна комунікація в українському суспільстві. Нова парадигма: Альманах наукових праць. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. Запоріжжя 2003. Вип. 32. С. 227–237.
23. Тарасюк І. В. Культурний шок як один із чинників адаптації та реадaptaції мігрантів до нового соціокультурного середовища. Психологічні перспективи. 2011. Вип. 17. С. 232–240.
24. Волошинович Н. Мовленнева агресія в інтернет-комунікації. Актуальні питання іноземної філології. 2016. № 4. С. 32–38.
25. Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності: матеріали Круглого столу, 29 трав. 2007 р., м. Житомир / редкол: П. Ю. Саух (керівник) та ін. Житомир, 2007. 122 с. 100
26. Турецька Х. Особистісна ідентичність та віртуальна самопрезентація в Інтернет-середовищі. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. Костюка. 2007. Т. 9. Ч. 3. С. 389–396.
27. Шавкун І. Г. Основи ділової комунікації: практикум. Запоріжжя: ЗНУ, 2010. 100 с.
28. Єльнікова М. Міжетнічна толерантність в умовах загальноєвропейської ідентичності. Гілея: науковий вісник. 2013. Вип. 72. С. 819 – 824.
29. Hall, E. T. The Silent Language. – New York: Anchor Books, 1959. – 217 p.
30. Hall, E. T. Beyond Culture. – New York: Anchor Books, 1976. – 298 p.

31. Hofstede, G., Hofstede, G. J., Minkov, M. *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. – 3rd ed. – New York: McGraw-Hill, 2010. – 561 p.
32. Lewis, R. D. *When Cultures Collide: Leading Across Cultures*. – 3rd ed. – Boston: Nicholas Brealey Publishing, 2014. – 640 p.
33. Gudykunst, W. B., Kim, Y. Y. *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication*. – 4th ed. – New York: McGraw-Hill, 2003. – 423 p.
34. Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R. *Communication Between Cultures*. – 8th ed. – Boston: Cengage Learning, 2015. – 432 p.
35. Berry, J. W. *Immigration, Acculturation, and Adaptation // Applied Psychology*. – 1997. – Vol. 46, No. 1. – P. 5 – 34.
36. Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., Sam, D. L. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – 626 p.
37. Oberg, K. *Culture Shock: Adjustment to New Cultural Environments // Practical Anthropology*. – 1960. – Vol. 7. – P. 177 – 182.
38. Ward, C., Bochner, S., Furnham, A. *The Psychology of Culture Shock*. – 2nd ed. – London: Routledge, 2001. – 362 p.
39. Birdwhistell, R. L. *Kinesics and Context: Essays on Body Motion Communication*. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1970. – 338 p.
40. Knapp, M. L., Hall, J. A., Horgan, T. G. *Nonverbal Communication in Human Interaction*. – 8th ed. – Boston: Cengage Learning, 2014. – 512 p.
41. Sapir, E. *Language: An Introduction to the Study of Speech*. – New York: Harcourt, Brace & World, 1921. – 258 p.
42. Whorf, B. L. *Language, Thought, and Reality: Selected Writings*. – Cambridge, MA: MIT Press, 1956. – 278 p.
43. Deutsch, M. *The Resolution of Conflict: Constructive and Destructive Processes*. – New Haven: Yale University Press, 1973. – 420 p.
44. Avruch, K. *Culture and Conflict Resolution*. – Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 1998. – 205 p.
45. Appadurai, A. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. – 229 p.
46. Tomlinson, J. *Globalization and Culture*. – Chicago: University of Chicago Press, 1999. – 238 p.

Навчальні посібники:

- Бацевич Ф. С. *Основи міжкультурної комунікації* : навч. посіб. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. 200 с.
- Вязова Р. В. *Філософські проблеми міжкультурної комунікації*: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 97 с.
- Долинська Л. В. *Психологія конфлікту*: навч. посіб. Київ: Каравела, 2010. 304 с. 95
- Дороніна М. С. *Культура ділового спілкування і партнерства*: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2008. 204 с.
- Дунець Л. М. *Психологія спілкування*: навч. посіб. Хмельницький: ТУП, 2003. 142 с.
- Ковалинська І. В. *Невербальна комунікація*: навч. посіб. Київ: «Освіта України», 2014. 289 с.
- Кочерган М. П. *Міжкультурна комунікація* : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2011. 304 с.
- Кубрак О. В. *Етика ділового та повсякденного спілкування*: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2012. 222 с.
- Культурологія*: навч. посіб. / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. Київ: Центр навч. л-ри, 2003. 287 с.
- Львовичкіна А. М. *Етнопсихологія*: навч. посіб. Київ: МАУП, 2002. 144 с.
- Пентилюк М. І. *Ділове спілкування та культура мовлення*: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2011. 224 с.

Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ: Знання, 2006. 291 с.

Семенюк О. А., Паращук В. Ю. Міжкультурна комунікація : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 296 с.

Собченко О. М. Психологія впливу: навч. посіб. Київ: КондорВидавництво, 2013. 158 с.

Методичні роботи:

Шелудченко С. Б. Крос-культурна комунікація: навчально-методичні матеріали теоретичного курсу. Луцьк: «СМП», 2012. 124 с.

Інформаційні ресурси:

<https://moodle.kispp.com/mod/folder/view.php?id=786>